

Megzenésített képek – megfestett zenék (6. rész)

A zeneirodalomban sok olyan művet találunk, amit a zeneszerző képek ihletésére komponált. Kevesebbszer találkozunk ennek a fordítottjával, amikor zeneművek nyomán készülnek képzőművészeti alkotások. Ezek a megfestett zenék (bár szobor, érem is van ebben a kategóriában). A művek direkt orvosi vonatkozása kevés, legfeljebb az, hogy mind a képzőművészet, mind a zene élvezete a magasabb rendű idegrendszer és a psziché sajátos működéséhez kötött. Ez a „magasabb rendű” kifejezés elsősorban anatómiai–élettani fogalomként értendő, nem jelent sem társadalmi állást vagy foglalkozást, anyagi helyzetet vagy ideológiai hovatartozást. A művészetekre való rezonancia a szép szeretetével, az empátiával, a nagy összefüggésekben való gondolkodással, a vizuális és/vagy akusztikus ingerek komplex feldolgozásával függ össze, de (főleg fiatal korban) kialakítható, pallérozható, fejleszthető.

Talán nincs is két különbözőbb temperamentum, karakter és életút, mint a következő szerzőpárosé. *Caravaggio* a hagyományokat felrúgó, féktelen, bűnöző, önsorsrontó, életét fiatalon befejező zseniális festő, *Jordi Savall* pedig a régi korokat kutató és interpretáló, visszafajtott belső tüllel égő, külsejében és szellemében elegáns, inkább visszafogott, de még idős korában is egyre megújuló muzsikus. Ha van valami közös bennük, az az, hogy művészetük egyedülálló és örökbecsű.

Caravaggio:
Dávid Góliát fejével
(Caravaggio a saját
arcképét festette meg
az eltorzult arcban)

A közleményben igénybe vesszük az internet adta lehetőségeket. A lap korlátai miatt viszonylag kevés kép reprodukcióját tudjuk megjeleníteni, de a hivatkozott képek internetes forrását megadjuk. A linkeken megjelenik az a honlap is, amiből további információkhoz jut az olvasó. Hanghordozó mellékletünk sincs, ezért a megadott zenéknek megadjuk a forrását, esetenként feltüntetve, hogy az adott felvételen melyik másodpercnél található az illető rész. A nyomtatott kiadásban csak egy-egy link található, ezért érdemes a lap internetes kiadását is megnézni (www.ameganet.hu), mert ott még több kapcsolódó információ, hozzáférési lehetőség is rendelkezésre áll, és sokkal bővebb illusztrációs palettáról lehet válogatni.

Jordi Savall: Caravaggio könnyei

Michelangelo Merisi vagy Amerighi; alias **Caravaggio** (1571?–1610) itáliai festő. Lombardiában született, Milánóban tanult, majd Rómába ment. Itt teljesedett ki festészete, ahol először bérmunkákból tengődött, majd gazdag, főleg egyházi mecénások – elsősorban Francesco Maria Del Monte bíboros – egyengették az útját, míg neves festővé vált. Ez az út sajátságos volt: „élete leginkább bűnügyi nyilvántartásokból követhető nyomon” – írja egyik méltatója. Kétségtelen, hogy fékezhetetlen, zabolátlan, erős szexuális (nagyreszt homoerotikus) töltésű életmódja a legszélsőségesebb kriminalitásokba sodorta. Emiatt gyakran kellett más itáliai városokba mennie (menekülnie), megjárta Nápolyt, Máltát, Szicíliát. 40 éves korában bekövetkezett halálának oka máig vitatott, a gyilkosságtól a különböző fertőző betegségekig sok feltevést lehet találni.

Festészete is rendhagyó és a kor ízlése számára szokatlan, megbotránkoztató volt. Megfestette a hamiskártyásoktól, prostituáltaktól és kuruzsló jósnőktől hemzsegő, kétes erkölcsű tavernák világát. De vallásos munkái is szokatlanok, kora számára megbotránkoztatók voltak: bibliai tárgyú képeinek modelljeit könnyen azonosíthatta az, aki ismerte a római alvilág figuráit.

A legnagyobb botrányt a Mária halála című képpel kavarta, mert Krisztus anyjának halálát minden pátosz nélkül a legnagyobb realizmussal ábrázolta, felpuffadt hassal, elszíneződött lábakkal és a helyszín is egy szegényházhhoz hasonlít, ráadásul a modellnek felkért nő Róma egyik legismertebb prostituáltja volt. Bűnbánó Magdolnát sem a megszokott pátosszal vagy érzékiséggel keltette életre, az ő Magdolnája egy szomorú, magába roskadt parasztlány, aki sírva üldögél a nem rá illő cifra ruhában. Szent Péter kivégzését a maga durva valóságában festette meg, olyan mocskos lábakat addig még egyetlen festő sem mert lefesteni, mint amilyenek a képen láthatók.

Munkássága a manierizmus és a 17. századi naturalisztikus ábrázolás iskolateremtő képviselőjévé vált. Az erős fény-árnyék kontraszt, alakjainak a mély árnyékból szinte átmenet nélküli drámai megvilágítása a barokk festészet egyik ismertetőjegye lett. Bár életműve mindössze mintegy hatvan festmény, nagysága lemérhető azon is, hogy hatása számos későbbi festő művein fellelhető. Ezek között vannak utánzó kismesterek (a Szépművészeti Múzeum tavalyi „Caravaggiótól Canalettóig” című kiállításán voltak ilyen képek), de csodálója volt Rubens is, és – ha nyomokban is – hatása érződik Rembrandt, Vermeer és Velázquez egyes művein. Nem vitatható, hogy életművének sok festménye a nyugati festészet történetének legszebb darabjai közé tartoznak.

Életét *Derek Jarman* filmje dolgozta fel, amely a 80-as évek „angol barokk”-filmjeinek (pl. Peter Greenaway) tipikus példája, ugyanis „a vizuális komponálás hozza létre azokat a kereteket, amelyeket a hagyományos narratív filmek a dramaturgia révén teremtenek meg.” A film angol nyelvű változatának fellelhetősége a Függelékben látható. Érdeemes megnézni! Ugyanitt egy hosszabb művészettörténeti BBC film is elérhető Caravaggióról.

Jordi Savall (1941–) katalán viola da gamba játékos és zeneszerző. Kórusénekesként kezdte zenészpályáját, majd csellista volt, de hamarosan a cselló őséneke is tekinthető viola da gamba mestere lett. A régi zene, a historikus játékmód elsajátítására sok neves mesternél tanult. Megalakítója a barokk zenét játszó „Le Concert des Nations” elnevezésű, főleg barokk zenét játszó zenekarnak. Jelenleg főleg az

Caravaggio:
Mária halála

1974-ben alapított L'Ensemble Hesperion XX, (a századforduló óta L'Ensemble Hesperion XXI elnevezésű) együttesét vezeti, amely többnyire középkori katalán, közel-keleti és zsidó, szefárd zenéket, a 17. század francia zenéjét, reneszánsz (például a Borgiák korának zenéjét) és barokk műveket (például Bachot is) játszik.

Diszkográfiája igen gazdag és nagy példányszámú eladásokkal büszkélkedhet. Lemezei közül eddig a legtöbb – kb. 200 000 – példányban egy „filmzene” kelt el, ahol Alain Corneau „Tous les Matins du Monde” című filmjében (1991) a 17. század híres gamba játékosainak, Sainte

Jordi Savall
(1941–)

Egy kép a Minden reggel című filmből

Colombenak és Marin Maraisnak gambajátékát „szinkronizálja” Savall. A film (magyar címe: Minden reggel), amiben főszereplők Gérard Depardieu és fia, az egyik legfestőibb film, amit láttam. A környezet, a tárgyak, a szobabelsők és portrék fényképezése a régi spanyol és flamand festők és Vermeer világát idézi. A zene a korabeli francia mesterek (jelesül Marin Marais és Sainte Colombe) muzsikája, Jordi Savall és együttese előadásában. Ezt gyűjtötték össze a nagysikerű CD-n.

Jordi Savall korántsem vad albumot készített a vad festő vad képeihez. Az Alia Vox kiadó (Savall saját kiadója) gondozásában megjelent „Caravaggio könnyei” című, közel 80 perces műtételeinek (stációinak) ihletője hét Caravaggio

**Caravaggio:
Szent Máté mártíromsága**

kép. Minden tétel több részből áll. A zene inkább melankolikus, mint vad, vagy erőszakos, vagy kegyetlen, de árnyalatokban legalább olyan gazdag, mint a festő művei. Hol a gamba (Savall és Andrew Lawrence-King), hol énekhang (Riccardo Minasi), időnként blockflóte dalolja el a dallamokat a zenekar kíséretével. Ezek vagy Savall saját kompozíciói vagy olyan művek, amelyeket a Caravaggio-kortárs zeneszerzők ihlettek (pl. Gesualdo, Monteverdi, de fellelhető a 20. századi kortárs, Arvo Pärt hatása is). A hét stáció nem a képet, hanem azt a hangulatot hivatott illusztrálni, ami Savallban a képek nyomán támadt. Nagyon invenciózus muzsikát, gyönyörű dallamokat és hihetetlenül érzékeny hangszeres játékot hallhatunk a lemezen.

A két CD anyaga az interneten meghallgatható (lásd a Függelékben). A tételek egymás után, számozatlanul vannak felsorolva, az eligazodásban segít az alábbi, stációk (és képek) szerinti összeállítás, az egyes részek a lemez sáv-kiosztása nyomán azonosíthatók.

Külön figyelembe ajánlom a siratókat (Deporation) és Caravaggio énekeit (Cantus Caravaggio) (lásd a Függelékben).

Statio I. Izsák áldozata

1. Cantus Caravaggio I.
2. Lachrimae Tristes
3. Deporation I.
4. Planctus Caravaggio

Statio II. Szent Máté mártíromsága

5. Extasis
6. Fantasia (d'après Gesualdo)
7. Lachrimae Invocantis
8. Sinfonia di Guerra (d'après Monteverdi)
9. Pugna & Damnatio

Statio III. Mária zarándokútja

10. Imploratio
11. Deporation II.
12. Conventus (d'après Rossi)
13. Lachrimae Dolcissima

Statio IV. Krisztus testének levétele a keresztről

14. Durezza ligature (d'après Trabaci)
15. Passacaglia „Umbrae”
16. Cantus Caravaggio II „O Lux”
17. Lachrimae Amara

Statio V. Szűz Mária halála

18. Transitio
19. Passacaglia „Libertas”
20. Lachrimae Dolente

21. Deploration III.
22. Consonanze Stravaganti (d'apres Trabaci)
- Statio VI.** Keresztelő Szent János elfogatása
23. Cantus Caravaggio III „extempore”
24. Lachrimae Gementes
25. Spiritum Morientis
26. Liberatio
- Statio VII.** Dávid és Góliát
27. Deploratio IV.
28. Lachrimae Exultantes
29. Planetus Caravaggio
30. Cantus Caravaggio „In Memoriam”

Függelék

A hivatkozott képek a Google – Képek keresőből a kép címének beírásával kikereshetők. Különösen ajánlom a web gallery of art használatát (<http://www.wga.hu/frames-e.html?search.html>), mert itt sok Caravaggio kép látható és a kép akár kétszeresére nagyítható, így a részletek jobban megfigyelhetők.

Derek Jarman filmje Caravaggio életéről (angol nyelvű)

https://www.youtube.com/watch?v=N_TAZbRwxY8

A BBC közel egy órás ismeretterjesztő filmje

is sokat felhasznál a Caravaggio filmből:

<https://www.youtube.com/watch?v=ZUeGRGLGXFY>

Jordi Savall: Lachrimae Caravaggio

A lemezen tételenként meghallgatható:

[http://www.musicme.com/Jordi-Savall/albums/](http://www.musicme.com/Jordi-Savall/albums/Lachrim%C3%A6-Caravaggio-0829410854962.html)

[Lachrim%C3%A6-Caravaggio-0829410854962.html](http://www.musicme.com/Jordi-Savall/albums/Lachrim%C3%A6-Caravaggio-0829410854962.html)

Vigyázat! A YouTube-on a Lachrimae Caravaggio című, 1:22:06 időtartamú összeállítás (a Mezzo Televízió műsora) ezt a főcímet viseli ugyan, de alcíme: „Az európai zene Caravaggio korában” és nem autentikus az eredeti művel, bár abból is tartalmaz részleteket.

Videó csak az első három stációról és a 4 sirató énekről van a YouTube-on. A zene alatt Caravaggio képeket mutatnak:

Statio I. <https://www.youtube.com/watch?v=IYemy593dAA>

Statio II. <https://www.youtube.com/watch?v=LxSnJtKlKIE>

Statio III. <https://www.youtube.com/watch?v=TtrCiVQvi30>

Siratók 1-4: <https://www.youtube.com/watch?v=1FKXBNy38FE>

Siratók 1-4: <https://www.youtube.com/watch?v=1FKXBNy38FE>

Alain Corneau: „Tous les Matins du Monde” című filmje

magyar szinkronnal:

<https://www.youtube.com/watch?v=MW5mvkr8sKo>